

Dokumentace současnosti v oblasti technického dědictví – vlivu spolupráce muzejní instituce se současným výrobním sektorem na strategii její odborné činnosti

Petr Nekuža – Pavla Stöhrová

Mgr. Petr Nekuža
Technical Museum in Brno
Purkyňova 105
612 00 Brno
Czech Republic
e-mail: nekuza@tmbrno.cz

Mgr. Pavla Stöhrová
Technical Museum in Brno
Purkyňova 105
612 00 Brno
Czech Republic
e-mail: stohrova@tmbrno.cz

Muzeológia a kultúrne dedičstvo, 2019, 7:1:225-233

Contemporary documentation in the field of technical heritage - the impact of the cooperation between a museum and the contemporary sector of production on the strategy of the museum's professional activities

Museums in general, and technical museums in particular, concentrate not only on the historical phenomena but also on the so-called contemporary documentation. In the case of technical museums, the focus is mainly on recording the production and transformation of the so-called manufacturing sector, i.e. industrial companies and firms, in the broad context of socio-economic and cultural phenomena. The research activities of curators of museum collections and researchers are also among the discussed topics in connection with the latest technologies, applied research, etc., including their influence on the company's transformations. The institutions offer their knowledge to the wider public through specific museum work. The paper summarizes and evaluates examples of relevant activities of the Technical Museum in Brno in recent years and explains the impact of these activities on the conceptual basis of the institution for the near future.

Key words: museum documentation, contemporary documentation, technology, production, industrial companies, research activities of curators, conceptual basis

Muzejní dokumentace techniky, výroby a průmyslu v Technickém muzeu v Brně, její koncepce a cíle se zřetelem k dokumentaci současnosti

Muzejní dokumentace a výzkum vývoje techniky, řemeslné výroby a průmyslové produkce v geografickém, socioekonomickém či obdobně standardně definovaném kontextu se liší od zkoumání ostatních složek kulturního a civilizačního vývoje. Prvky kulturního vývoje, jako jsou literatura, hudba, výtvarné umění, folklór, jsou do jisté míry specifikovány svým původcem jako příslušníkem určitého národa či etnika. Technika a výroba je v tomto smyslu specifikovatelná z hlediska národního mnohem méně, lze ji pokládat za produkt mezinárodní či lépe řečeno nadnárodní charakteru, ač i historický vývoj tohoto segmentu kultury je ovlivněn přírodními

podmínkami konkrétního prostředí¹. Muzejní dokumentace je v následujícím textu i v diskurzu našeho pracoviště pojímána jako vědeckým způsobem prováděné zajišťování, ukládání a publikování důležitých dokumentů a předmětů, lze ji charakterizovat jako soubor technických, ekonomických či historických pomůcek, které obvykle tvoří podklad pro další muzejní činnosti – projekty (jako jsou prezentace, archivace, publikační činnost apod.). Dokumentární záznam musí být záznamem průkazným, jedná se tedy o informaci podloženou dokumenty, které mají relevantní hodnotu a lze je dokladovat. Pod pojmem muzejní dokumentace je také možné zahrnovat soustavné shromažďování písemného, tištěného, kresebného, elektronického a jiného materiálu pro vědecké a výzkumné účely. Pro vlastní dokumentaci bývají stanovena strukturovaná kritéria, které je doporučeno implementovat do sbírkotvorných a výzkumných záměrů jednotlivých kurátorů (stejně tak je to řešeno v rozsahu institucí, ale i soukromých sběratelů) ve formě plánů a koncepcí. V rámci nich jsou pak zvláště vyčleňovány a zpracovávány ty, které se týkají současnosti nebo nedávné minulosti, a to vzhledem k osobitému charakteru práce s takto „živými“ prameny a dokumenty.

Sbírkotvorná činnost Technického muzea v Brně (dále jen TMB) je zajišťována oddělením Dokumentace vědy a techniky (dále jen DOVaT) dle stávajícího Sbírkotvorného plánu zpracovaného pro období 2014–2020. Tento koncepční materiál byl sestaven tak, aby akcentoval zásadní dokument zřizovatele a poskytovatele podpory TMB² – Koncepci rozvoje muzejnictví v České republice. „*Je úkolem státu – České republiky, zastoupeného Ministerstvem kultury – poskytovat systematickou, účinnou a efektivní podporu této historicky vzniklé, živé a stále se rozvíjející soustavě institucí chránících, zkoumajících, veřejnosti zpřístupňujících a doma i v zahraničí propagujících národní přírodní, kulturní a technické dědictví prostřednictvím sbírek muzejní povahy.*“³ Uvedená citace svědčí o akceptaci a významném místě dokumentace technického dědictví společnosti v pojetí celkového dědictví minulosti, o které je třeba s garancí státu pečovat. Jádro muzejního tezauru TMB tvoří sbírky hmotných dokladů vývoje důležitých oblastí vědy, techniky a výroby minulosti i současnosti se zaměřením na území Moravy a Slezska, u některých oborů je působnost celostátní⁴. V současné době je sbírkový fond členěn na více než třicet oborových podsbírek, přičemž některé z nich spravuje TMB jako jediné muzeum u nás. Vzhledem k povaze sbírkového fondu nejsou všechny sbírkové obory personálně zajišťovány pouze pracovníky DOVaT, ale též pracovníky z ostatních oddělení muzea – jedná se například o sbírku slévárenství, jež je zajišťována v rámci Oddělení konzervování-restaurování Metodického centra konzervace⁵ TMB, sbírku výpočetní techniky Oddělení správy sbírek a informací či sbírku slepeckých pomůcek a zařízení Oddělení tyflopeditických informací. Zpracování sbírek, výzkum prostředí a vlastní akviziční činnost doplňují další odborné aktivity, např. experimenty s rekonstrukcemi zaniklých

¹ Například hojností potřebných surovin a zdrojů, přístupu k nim a podobně. Více viz NEKUŽA, Peter. *Technika v muzejní kultuře*. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, vol. 4, 2/2016, s. 67-75.

² TMB je příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR, které je zároveň pro TMB poskytovatelem podpory vědy a výzkumu ve smyslu příslušných zákonů ČR.

³ *Koncepce rozvoje muzejnictví v České republice*. <https://www.mkcr.cz/koncepce-rozvoje-muzejnictvi-v-ceske-republike-1594.html>, s. 5

⁴ Tezaurus TMB je proměnlivý, v čase odráží preference a možnosti s ohledem na personální zařutění konkrétního oboru. O proměnlivosti fondu, jeho využívání apod. lze čerpat informace z výročních zpráv instituce, dostupných z www.tnbrno.cz. V roce 1994 byl jako vnitřní metodický úkol sestaven Soupis profilujících podniků v rámci regionu. Zadavatelem byl Ing. V. Vykydal, tehdejší vedoucí Odboru vědy a techniky, text vypracovaly PhDr. Z. Stejskalová a PhDr. N. Urbánková.

⁵ Metodické centrum konzervace je organizační složkou a integrální součástí TMB, od roku 2009 je národním metodickým pracovištěm pro oblast konzervování-restaurování sbírkových předmětů ze sbírek muzeí v České republice.

výrobních technologií a postupů, a především pak samostatná výzkumná činnost. Výzkumná činnost je koncepčně a organizačně rozčleněna tak, aby řešené výzkumné projekty a úkoly byly vyhodnocovány a podpořeny buď v rámci činnosti muzea (tzv. interní výzkumné úkoly hrazené z běžného rozpočtu muzea), nebo formou institucionální či účelové podpory ve výzkumu. Tvorba sbírky TMB a její zhodnocování je zároveň považována za specifickou součást aktivit vědy a výzkumu. Vzhledem k personální obsazenosti oborů sledovaných v TMB se nerozvíjí výzkumná činnost v rámci jednotlivých sledovaných oborů rovnoměrně, ale v průběhu času jsou akcentovány obory, kterým byla přidělena finanční podpora v rámci účelových a institucionálních dotací. V rámci interních úkolů jsou pak dlouhodobě sledovány na oddělení DOVaT především projekty zaměřené na tvorbu a zhodnocení sbírky TMB (včetně technických památek *in situ*) a výzkum v rámci vybraných oborů s dostatečným personálním pokrytím (např. industriální archeologie, metalurgie, dopravní prostředky, jemná mechanika, historické kovové materiály). Na odboru MCK jsou to projekty týkající se preventivní konzervace, vývoje analytických metod a metodik péče o vybrané druhy historických materiálů a v neposlední řadě také oblast sledovaná společně s DOVaT – historické kovové materiály.

Sbírkotvorné plány TMB sestavované v minulosti a v rámci nich formulované teze vztažené k dokumentaci současnosti se snažily využívat závěrů muzeologického výzkumu a platných koncepčních materiálů a metodik. Příkladem může být snaha o inspiraci systémem SAMDOK⁶, ale i pozdější aktivní role TMB při zprostředkovávání aktuálních trendů v muzeologii formou odborných seminářů a konferencí. V roce 2005 to byl přímo seminář „Teorie a praxe – dokumentace současnosti“ uspořádaný ve spolupráci s Ústavem archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Katedrou UNESCO pro muzeologii a světové dědictví a Asociací muzeí a galerií České republiky. Svým způsobem byl při zpracování posledního a nyní platného sbírkotvorného plánu TMB i při poslední aktualizace koncepčních materiálů muzea limitující fakt, že současná Koncepce rozvoje muzejnictví v České republice se explicitně otázkami dokumentace současnosti vůbec nezabývá. Samozřejmě, že vzhledem k charakteru dlouhodobé odborné činnosti TMB zůstává tato problematika i přesto v rámci interních materiálů i schválené koncepce instituce a připravované koncepce výzkumu⁷ v TMB sledována.

Koncepce odborných činností, tedy i dokumentace současnosti, jiných paměťových institucí na území České a Slovenské republiky jsou dle veřejně přístupných materiálů velice podobné. Národní technické muzeum v Praze shromažďuje sbírky hmotných dokladů vývoje techniky, průmyslu, dopravy, architektury a vědy české i zahraniční provenience, zejména však z území České republiky od roku 1908 po současnost. Tato instituce se také cílevědomě věnuje budování archivu a technické knihovny. Zvolenou strategii stále charakterizují citace již ze zakladatelských materiálů instituce: „*Dle původního návrhu komise, profesorským sborem k oslavě panovníckého jubilea zvolené, mělo být „museum české vědy a práce technické“ založeno jako ústav připojený k c.k. české vysoké škole*

⁶ Jako základem byla kooperace švédských muzeí od roku 1977, prezentována materiálem „Muzejní dokumentace současné švédské společnosti prostřednictvím akvizice předmětů“, zpracovaným v roce 1980. Systém SAMDOK („samtidsdokumentation“ – uchování optimálního fondu předmětů pro budoucnost) byl využíván v koncepčních materiálech TMB, jež jsou dnes součástí archivu a sebedokumentace muzea – jedná se například o plány práce a akvizic, přehledové statě k činnosti muzea apod. Svou roli zde opět sehrálo personální obsazení TMB, ale i přítomnost muzeologických a metodických pracovišť v Brně, např. Metodicko-muzeologické oddělení Moravského muzea v Brně, muzeologické pracoviště FF MU.

⁷ Tato koncepce v souladu s novou Metodikou hodnocení výzkumných organizací bude odevzdána k projednání poskytovateli do 31. 7. 2018 a následně bude zveřejněna.

technické a vybudováno hlavně ze sbírek jednotlivých profesorů a stolic. Mělo obrazovati, jak vypadala česká práce technická před založením českého vysokého učení technického a shromáždit vše, co od té doby vzniklo a vzniká nového v hlavách myslících a pracujících techniků českých.“⁸ Slovenské technické muzeum v Košicích, kterému byl vydán statut v roce 1947, je svým posláním podobné Národnímu technickému muzeu v Praze, včetně zaměření na podobné obory průmyslu a vědy. Ze statutu je možné ve zkratce odvodit základní charakteristiku a záměry instituce: „...na základe prieskumu a vedeckého výskumu v súlade so zameraním a špecializáciou vykonávaním základných odborných činností získavat', vedeckými metodami zhodnocovat' a skúmat', ochraňovat', využívat' a prezentovat' zbierkové predmety a zbierky a dokumentačné materiály viažúce sa ku komplexnej dokumentácii dejín a vývoja vedy a techniky, priemyslu a dopravy v Slovenskej republike a k podielu Slovenska a jeho osobností na rozvoji svetovej vedy jako súčasnosti kultúrneho dedičstva.“⁹

Naproti tomu firemní či soukromá muzea v České republice nesledují problematiku techniky a výroby v její komplexnosti, ale zaměřují se na svoji jedinečnou část nebo oblast. Z nejvýznamnějších firemních technických muzeí lze jmenovat Škoda auto muzeum v Mladé Boleslavi (automobilka Škoda) a Technické muzeum v Kopřivnici (automobilka Tatra). Vlastnické vztahy v těchto „přidružených“ institucích muzejního typu jsou přímo odvislé od majetkových vztahů těchto velkých firem a také od jejich finanční kondice, jenž je přímo závislá na zisku. Menších soukromých technických muzeí s nejrůznějším zaměřením (od automobilismu, přes textil, řemesla, cyklistiku, po vojenství a další) vzniklo po roce 1989 velký počet a neexistuje jejich přesný soupis. Jejich podstata tkívá většinou v nadšení jednotlivců či skupin, jež jejich prostřednictvím s velkým entuziasmem mohou sdílet svoji celoživotní sbírkotvornou vášň a znalosti s veřejností. I s těmito „nadšenci“ lze úspěšně spolupracovat, nejen jim pomáhat a spolupracovat při jejich převážně prezentační činnosti, ale lze z jejich znalostí i fondů čerpat pro další odborné zpracování a výzkum včetně dokumentace současnosti. Přínosné jsou rovněž projekty muzeí v přírodě zaměřené na mapování současné podoby řemesel a historických výrobních postupů a technologií.

V následujícím textu přinášíme ukázky projektů TMB, při nichž byla navázána spolupráce se současným výrobním sektorem, a to zcela účelně, se záměrem reagovat na požadavky dokumentace současnosti formulované ve výše pospaných koncepčních materiálech TMB. Mohou sloužit jako příklady dobré praxe i inspirace pro další odbornou činnost. U druhého příkladu, výstavního projektu Umění emailu/Technika smaltu, se otevřeně pokoušíme kriticky zhodnotit klady i zápory projektu a jejich přínos pro další odbornou činnost.

Technické kreslení a zobrazování

Výstava pod názvem Technické kreslení a zobrazování probíhala od října 2016 do března 2017 ve výstavním sále TMB. Technické kreslení je souhrnný název pro všechny druhy grafického vyjádření v různých vědních, technických a výrobních oborech a patří k nejdůležitějším komunikačním a informačním prostředkům technických odborníků na celém světě. Je nositelem technické myšlenky a má podobně důležitou vypovídací schopnost jako písmo nebo mluvené slovo. Záměrem výstavy bylo prezentovat vývoj, způsoby a metody technického kreslení od nejstarších zmínek (kopie, skeny) až po současnost, kdy se nově nazývá technické zobrazování. Prostřednictvím technických výkresů z oborů hornictví, hutnictví, strojírenství, elektrotechniky, letecké techniky, stavebnictví a průmyslového designu (výtvarného návrhu)

⁸ GRUBER, Josef. *Technické museum pro království české*. Praha : Nákladem přípravného komitétu, 1908, s. 12-13

⁹ *Aktivizačná politika Slovenského technického múzea*, 2013.

prezentovalo dôležitosť oboru pro vývoj spoločnosti. Autorem pôvodných textů a výberu exponátů výstavy s názvom „Technické kreslenie v zrkadle času“ byl Ing. Ladislav Klíma ze Slovenského technického muzea v Košiciach, garantom realizácie upravené výstavy „Technické kreslenie a zobrazovanie“ v TMB byl Mgr. Petr Nekuža.

Již na přípravě výstavy v TMB participovaly brněnské střední průmyslové školy a Fakulta architektury Vysokého učení technického v Brně. Zapojení těchto vzdělávacích institucí do projektu výstavy našlo své uplatnění především ve formě interaktivních ukázek. Podařilo se tak oživit statický výklad o historii technického kreslení, rozšířit jej o současnost, tedy i nejnovější trendy v praxi. Součástí připravených výstupů byly speciálně upravené edukační aktivity určené studentům středních škol a univerzit. Veřejnosti se podařilo představit nejen preciznost technických výkresů, jež mohou být v jistém náhledu nazírány i z pozice svých nesporných výtvarných kvalit, ale i souvislosti jejich vzniku a využívání od historie po současné moderní formy. Pro muzejní prostředí obvyklá historická rekonstrukce zde měla formu konstrukční kanceláře z období třicátých let 20. století, ale již méně obvyklé bylo její předvedení v obdobích následujících – v tomto případě až po devadesátá léta 20. století s nezbytnou výbavou a pomůckami.

Kontakty na střední školy a pracoviště Vysokého učení technického v Brně se rozvíjely z počátku pomalu. Při jednáních bylo nutné trpělivě vysvětlovat přínos a tedy přidanou hodnotu spolupráce a aktivních ukázek v rámci výstavy. Na jednotlivých školách bylo velice různorodé, kdo a z jakého pověření se stal pro muzeum partnerem. Statutární zástupce po prvotním kontaktu s muzejníky většinou pověřovali dalším jednáním pracovníky oddělení pro práci s veřejností. Také škála reakcí byla široká, od naprosto odmítavých odpovědí, až po nadšení. Zajímavým se může jevit, že stanoviska ředitelek a ředitelů škol byla vstřícná vždy, ale následující konzultace mnohdy vedly k nezdaru a frustraci. I přes tato komunikační „úskalí“ se vždy podařilo dojít ke společnému řešení a při dalších jednáních se situace začala jevit pozitivně. Prakticky pak došlo ke spojení na mnoha úrovních prezentačních výstupů. Školy a muzeum propojily své webové stránky, byl připraven harmonogram praktických ukázek, zajištěn prezentační prostor pro jednotlivé školy na výstavě. Architektonicky byly jednotlivé „stánky“ ve výstavním sále TMB pro všechny školy řešené stejně, do formy jakéhosi paravánu ve tvaru písmene L, na němž byly z vnější strany potisky sbírkových dokumentů (zvětšených technických výkresů či detailů např. turbín nebo parních kotlů) a z druhé, vnitřní strany si každá škola sama zpracovala vlastní grafickou prezentaci. Každá ze škol se snažila pojmout svoji prezentaci co nejnoblesněji a grafické ztvárnění bylo na velice dobré úrovni. Jako další podporu jsme všem participujícím školám předali 50 volných vstupenek do výstavních prostor TMB.

Je možné s odstupem konstatovat, že takto pojatá konkrétní a praktická spolupráce měla vynikající výsledky – školy si samy stanovovaly něco jako „návštěvní dny“ ve výstavě a ty využívaly pro podněcování potenciálních zájemců o studium, čímž se rovněž zvyšovala návštěvnost TMB. V praktických ukázkách škol vystupovali jako „přednášející“ či animátoři vybrané studentky a studenti škol, které a kteří během dopoledních otevíracích hodiny TMB plnili úkoly zadané od svých pedagogů, většinou v souvislosti s programováním nebo obsluhou 3D tiskáren.

Prezentace současnosti byla kromě škol podpořena též spoluprací s firmami a společnostmi, které vyvíjejí hardwarovou i softwarovou výbavu nejmodernějších systémů. Mezi ty nejatraktivnější patří 3D tiskárny pro různá odvětví průmyslu, výroby či využívané ve výtvarné

tvorbě. Pozornost byla upřena také na současné pokračovatele tradičních výrobců, firmy Kinex Measuring, Centropen a Logarex v České republice.

Interaktivní porovnání historie a současnosti bylo příležitostí pro připomenutí dlouhodobé tradice průmyslové výroby v Čechách a na Moravě a s ní spjaté technologické znalosti, což bylo kvitováno jak zaměstnanci prezentujících firem jako možnost popularizace jejich oborů, tak pedagogickými pracovníky středních a vysokých škol. Podle jejich sdělení a reflexe oceňovali, že jim výstava nevšedním způsobem pomáhá obohatit teoretický výklad a výuku o praktické ukázky. Tato příležitost nám otevřela řadu možností další spolupráce na prezentačních projektech a díky ní pracovníci z praxe a vzdělávání získali povědomí o existenci muzejní instituce jako partnera. Avšak i v rámci odborného zpracování dílčích fondů či získávání akvizic znamenala výstava s participací partnerů významný benefit. Vzhledem k překotnému výzkumu a vývoji nových technologií včetně jejich deskripce, vzhledem k rozvoji informačních technologií jako podpůrné infrastruktury pro technologický vývoj a aplikace a v neposlední řadě i vzhledem k stále užší specializaci a dělbě práce při tomto procesu, nelze řešit muzejní dokumentaci jakéhokoliv oboru technického dědictví bez zapojení odborníků z praxe. Na příkladu oboru technického kreslení a zobrazování bylo doloženo, jakým způsobem lze tyto specialisty do muzejní činnosti zapojit. Přínos projektu se následně odrazil i při přehodnocování dokumentace této oblasti techniky v rámci sbírkotvorného plánu a plánu činnosti muzea na následující období.

Umění emailu/Technika smaltu

Projekt Umění emailu/Technika smaltu byl zaměřen na prezentaci emailu a smaltu – fenoménu, jež spojuje dva tak rozdílné materiály, jako jsou kov a sklo a zároveň i dva tak rozdílné světy, jako je svět umění a uměleckého řemesla a svět průmyslové výroby. Výstava byla přístupná návštěvníké veřejnosti od listopadu 2017 do konce května 2018 a jejím garantem byla Mgr. Pavla Stöhrová. Takto rozsáhlý projekt by nebylo možné připravit bez participace desítek kolegů a spolupracovníků z mnoha pamět'ových institucí ČR a Slovenska, ale také bez řady partnerů a sponzorů z výrobní praxe. Projekt Umění emailu/Technika smaltu ale nepředstavovala jen její ústřední část, tedy výstava. Vzhledem k tomu, že jeho vznik byl iniciován Metodickým centrem konzervace TMB, byly do něj zahrnuty i workshopy tohoto pracoviště a prezentace činnosti této samostatné organizační složky muzea celkově.¹⁰ Na nich se muzejní konzervátoři měli možnost setkat s odborníky z „emailérské praxe“, když rekonstruovali vybrané emailérské postupy užívané v minulosti při výrobě šperků, liturgických předmětů a dalších artefaktů s emailovou výzdobou. Tyto postupy byly pečlivě zdokumentovány a s videoprezentacemi se pracovalo i dále a staly se základem dalších přidružených aktivit projektu. Propojení se současnou restaurátorskou praxí umožnilo obohatit restaurátorskou a konzervátorskou linku, která se vlně celým výstavním projektem jako jeden z lightmotivů koncepce výstavy.

Videodokumentace pořízená na workshopech byla využita jednak v doprovodném dvacetiminutovém filmu k výstavě a následně pak jako trvale zpřístupněný odborný metodický materiál na webovém portálu MCK, jednak také na interaktivních počítačových stanovištích, tzv. infopointech, ve výstavě. Návštěvník s hlubším zájmem zde kromě nich našel i rozšířené popisky k exponátům, informace a fotografie k nejvýznamnějším artefaktům vytvořeným touto

¹⁰ MCK TMB se ve své metodické a výzkumné činnosti zaměřuje na historické kovové materiály, a to včetně jejich povrchových úprav a užitých výzdobných technik. Výběr problematiky smaltu a emailu jako tématu společného výzkumu a odborné činnosti oddělení DOVaT (muzejní dokumentace, dokumentace současnosti) a odboru MCK (péče o kulturní dědictví s touto povrchovou a výzdobnou úpravou) byl logickou volbou. Jako interní výzkumný úkol je tato problematika zapracována do koncepce výzkumné činnosti instituce před třemi lety.

technikou za světových muzeí, a také informace o restaurování našich význačných památek, které na výstavu zapůjčeny být nemohly. Opět jsme tak uplatnili a prezentovali příklady soukromé restaurátorské praxe (praxe licencovaných restaurátorů působících mimo státní instituce, byť provádějících zákroky na předmětech kulturního dědictví zapsaných v Centrální evidenci sbírek a dalších registrech dle platné legislativy). Kupříkladu šlo o relikviář svatého Maura nebo Závišův kříž z Vyššího Brodu, tedy nejvýznačnější památky s emailovou výzdobou nacházející se na našem území, nebo o prezentaci týkající se výroby repliky císařské koruny svatě říše Římské o výrobě emailových destiček z této koruny.

V podobném rozsahu jako videosmyčky pořízené na workshopech, které dokumentují rekonstrukce historických technologických postupů práce se smaltem a jejich současné možnosti restaurování, byly zpracovány i videosekvence zachycující podobu současné výroby smaltovaných předmětů a průmyslové zpracování smaltu. Tyto videosekvence jsou součástí výstavy spolu s výrobky, které za tímto účelem vznikly. Tak například ve smaltovně firmy Beskyd ve Frýdlantu nad Ostravicí pro účely výstavy vznikly litinové kotlíky a pánve, byla zachycena jejich výroba od samotného odlití, přes jejich přípravu pro smaltování, po nanesení a vypálení smaltu. Ačkoliv je výroba smaltovaných produktů v této soukromé firmě v posledních letech utlumena, bylo díky „osvícenému“ majiteli firmy zdarma možné dokumentaci provést. Dokumentace a výroba proběhla ve dvou termínech s měsíčním odstupem, druhý termín byl zvolen v době konání každoročního výtvarného smaltářenského sympozia, kdy majitel svoji firmu otevírá výtvarníkům na několik dní a umožňuje jim využívat zařízení firmy při výtvarné tvorbě. Podobným způsobem jsme spolupracovali také se současným největším výrobcem smaltovaných cedulí v České republice, firmou Smaltovna Tupesy. I zde proběhla videodokumentace výroby smaltovaných cedulí a jednotlivých technologických kroků, i tato firma zapůjčila pro výstavu a věnovala do sbírek muzea vzorek současné produkce. Již při návštěvě pracovníků muzea v tupeské firmě se projevil nebývalý zájem všech zaměstnanců firmy o výstavu a spolupráci. Překvapení zaměstnanců vzbudilo téma výstavy a to, že v rámci její koncepce se jejich současná práce dostane do centra pozornosti muzejníků a návštěvníků. Po důkladném vysvětlení záměrů tvůrců výstavy – ukázat práci, která se za smaltovanými artefakty i předměty skrývá – zaměstnanci v naprosté shodě pozitivně hodnotili muzejní přístup a snahu o dokumentaci současnosti jako takové. Další formou, která přispěla o obohacení exponátů o současné produkty, byla firma Mefrit – na českém trhu jediný dodavatel emailů a frit pro průmyslové i uměleckořemeslné využití. Díky této firmě mohla být na výstavě názorně vysvětlena technologie výroby smaltu.

Kromě výše zmíněných firem, se kterými byla navázána velmi úzká kooperace, jsme v rámci příprav výstavního projektu oslovili všechny firmy v České republice a na Slovensku, které se nějakým způsobem zabývají smaltářenskou produkcí. Výzvu ke kooperaci přijala odhadem necelá polovina z nich. Nabídli jsme jim zastoupení na výstavě a v katalogu.¹¹ Naší motivací bylo využití takto získaných informací pro výstavu i pro muzejně-dokumentační práci, získané

¹¹ I tuto část kooperace považujeme přes poměrně nízký počet kooperujících za úspěšnou, byť se neobešla bez dílčích nedorozumění, kdy jsme firmám museli opakovaně vysvětlovat, že nejde o akci veletržního typu nebo přehlídku. Firmám se podařilo vysvětlit, v čem tkví podstata muzejní výstavy, že tedy nejde o místo pro placenou inzerci, ale naopak o prezentační prostor, o jehož koncepci s konečnou platností rozhoduje tvůrce výstavy.

informace budou trvale fixovány jako doprovodný materiál v rámci sledovaných oborů.¹²

To, že současní producenti byli zahrnuti do výstavy, přineslo i další nezamýšlené efekty. Již při konání vernisáže a posléze ještě při dvou dalších příležitostech se výstava stala nezávisle na jejich tvůrčích a muzejních pracovnících místem, na kterém se sešli současní producenti, kteří obnovili komunikaci. Pod vedením firmy Mefrit a s podporou specialistů na materiállové inženýrství z Českého vysokého učení technického v Praze se výstava stala platformou k obnově činnosti smaltárenské asociace, jež byla v několika posledních letech utlumena. Je otázkou nejbližších měsíců, jak bude záměr naplněn, muzeum již do těchto aktivit nehodlá vstupovat. Nicméně je potěšitelné, že muzeum sehrálo v tomto případě takto pozitivní a inspirativní úlohu pro komerční výrobní sektor.¹³

Na dvou výše uvedených příkladech jsme se pokusili ilustrovat aktuální podobu dokumentace současnosti v TMB, jež je druhou největší institucí pečující o technické kulturní dědictví v České republice. Jsme si vědomi, že specifický sbírkový fond a obory odborného zájmu této organizace významným způsobem korelují s možnostmi jejich zpracování a dalšího využívání, včetně komunikace směrem k veřejnosti, v tomto případě zástupcům výrobního sektoru. Jsme však také přesvědčeni, že mohou být i přes svoji odlišnost od historických, geografických, uměleckých apod. témat při kurátorské a prezentační činnosti inspirativní i pro jinak specializované muzejní a paměťové instituce. Zapojování soukromého, komerčního či výrobního sektoru do odborné a výzkumné činnosti muzeí v našem prostředí nemá dlouholetou tradici a děje se pozvolně. Limitujícím faktorem zůstává v první řadě personální zajištění projektů, a to včetně osobnostních předpokladů jednotlivých aktérů. S těmito limity je třeba počítat na obou stranách, jak na stranách muzejníků, tak na straně partnerů, u kterých záleží čistě na subjektivním rozhodnutí pro (ne)spolupráci. Otevřeně je třeba říci, že záleží na kreativitě každého jednotlivého muzejníka, s jakou své potenciální partnery bude ke spolupráci motivovat. Stejně pak je důležitá kreativita, s jakou příslušný vedoucí pracovník instituce nabyté kontakty zužitkuje a zahrne do strategických a koncepčních materiálů a samozřejmě – last but not least – rozhodující zůstává osobní přístup jednotlivých kurátorů a odborných pracovníků při naplňování cílů daných koncepcí. Budeme rádi, pokud náš příspěvek bude právě tyto pracovníky k promyšlení muzejní dokumentace a dokumentace současnosti motivovat.

Seznam literatury a pramenů (References)

Literatura (Bibliography)

- GRUBER, Josef. (1908). *Technické museum pro království české*. Praha : Nákladem přípravného komitétu.
- NEKUŽA, Petr. (2016) Technika v muzejní kultuře. In: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*, vol. 4, 2/2016, s. 67-74.. ISSN 1339-2204
- STEJSKALOVÁ, Zdena – URBÁNKOVÁ, Nad'a. (1994). *Soupis profilujících podniků v rámci regionu*. Interní tisk. Brno: Technické muzeum v Brně, 1994.

¹² Výstavní projekt nemá svůj ekvivalent ve formě oboru „smalt“ v rámci tezauru TMB, takto pojatý obor v tuto chvíli neexistuje. Výstavní projekt zahrnoval využití několika oborů sbírkového zájmu, např. technika domácnosti, jemná mechanika, militaria, zdravotnická technika. V průběhu výstavního projektu byl navíc založen podobor „emalérství“ v rámci oboru řemesla.

¹³ Samozřejmě, že na přímou výzvu Asociace smaltérů jsme ochotni k případné spolupráci, ale při současných finančních a odborných kapacitách muzea nelze s aktivnějším přístupem TMB v nejbližší době počítat.

Teorie a praxe – dokumentace současnosti. Sborník z odborného semináře. Brno : Technické muzeum v Brně, 2006. ISBN 80-86413-31-4.

Múzejná dokumentácia druhej polovice 20. storočia na Slovensku, Problematika komplexnej múzejnej dokumentácie obdobia po roku 1989. Zborník príspevkov z konferencie. Artwell Creative, s.r.o. ISBN 978 -80-969702-3-0.

Koncepce rozvoje muzejnictví v České republice. <https://www.mkcr.cz/koncepce-rozvoje-muzejnictvi-v-ceske-republice-1594.html>

Internetové zdroje (Internet Sources)

<http://www.technicalmuseum.cz/vyrocni-zpravy/>

<http://www.technicalmuseum.cz/o-muzeu/dokumenty/>

<https://mck.technicalmuseum.cz/dokumenty/>

www.ntm.cz

www.stm-ke.sk